

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

Liberec 2019

Mgr. Michaela Zikmundová

Přiblížení života lidí se zdravotním hendikepem žákům základní školy

Závěrečná práce

Studijní program:

DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Studijní obor:

Studium v oblasti pedagogických věd – vychovatelství

Autor práce:

Mgr. Michaela Zikmundová

Vedoucí práce:

Mgr. Ing. Gabriela Čavojská

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Zadání závěrečné práce

Přiblížení života lidí se zdravotním hendikepem žákům základní školy

<i>Jméno a příjmení:</i>	Mgr. Michaela Zikmundová
<i>Osobní číslo:</i>	P18C00031
<i>Studijní program:</i>	DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků
<i>Studijní obor:</i>	Studium v oblasti pedagogických věd – vychovatelství
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
<i>Akademický rok:</i>	2018/2019

Zásady pro vypracování:

Cíl závěrečné práce: Zpracovat pedagogický projekt s názvem Přiblížení života lidí se zdravotním hendikepem žákům základní školy. Jeho hlavním cílem je prostřednictvím teoretického výkladu, diskuze a osobního prožitku seznámit žáky druhého stupně základních škol s problematikou života lidí se zdravotním hendikepem.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava a zpracování pedagogického projektu, formulace závěrů.

Metoda: Projekt.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- HRADILOVÁ, T., 2017. Kvalita života osob se sluchovým postižením. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-967-4.
- KROUPOVÁ, K., 2016. Slovník speciálněpedagogické terminologie. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5264-8.
- RŮŽIČKOVÁ, K., VÍTKOVÁ, J., 1971. Vybrané kapitoly z tyflopédie a surdopedie nejen pro speciální pedagogy. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-424-3.
- VALENTA, M., MICHALÍK, J., LEČBYCH, M. a kolektiv, 2012. Mentální postižení v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3829-1.

Vedoucí práce:

Mgr. Ing. Gabriela Čavojská
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

3. dubna 2019

Předpokládaný termín odevzdání:

20. prosince 2019

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

Ing. Zuzana Palounková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 3. dubna 2019

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé závěrečné práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li závěrečné práce nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Závěrečnou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé závěrečné práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS/STAG se shodují.

17. prosince 2019

Mgr. Michaela Zikmundová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. et Ing. Gabriele Čavojské za vedení mé práce, podporu a objektivní připomínky.

Anotace

Tato práce se zabývá přiblížením kvality života lidí s hendikepem žákům základní školy. V teoretické části je popsána problematika jednotlivých typů postižení a dále je popsána problematika projektové výuky. V praktické části je popsán projekt, který umožní žákům formou prožitku a osobního setkání přiblížit tematiku popsanou v teoretické části práce.

Klíčová slova

postižení, hendikep, kvalita života, intaktní žák, tělesné postižení, zrakové postižení, sluchové postižení, mentální postižení, inkluze, projektová výuka

Annotation

This work is focused on introducing the quality of life of people with disabilities to the elementary school students. In the theory section there are described some types of disabilities and the method of project based learning. The practical part describes the project, which enables the students to gain personal experience and which brings the insight in the life of people with different kinds of disabilities.

Key words

disability, handicap, quality of life, intact student, physical impairment, visual impairment, hearing impairment, mental impairment, inclusion in education, project-based learning

Obsah

Úvod.....	8
Teoretická východiska pedagogického projektu.....	9
1 Druhy postižení, vymezení pojmů	9
1.1 Sluchové postižení	9
1.2 Zrakové postižení.....	11
1.3 Tělesné postižení.....	12
1.4 Mentální postižení.....	12
2 Projektová výuka	13
Plán pedagogického projektu.....	16
3 Popis projektu	16
3.1 Cílová skupina	16
3.2 Organizace projektu	16
3.3 Personální zajištění	17
3.4 Materiální a finanční zajištění.....	17
3.5 Harmonogram a popis jednotlivých aktivit.....	18
3.5.1 Harmonogram první hodiny – téma sluchové postižení	18
3.5.2 Harmonogram druhé hodiny – téma zrakové postižení	19
3.5.3 Harmonogram třetí hodiny – téma tělesné postižení	20
3.5.4 Harmonogram čtvrté hodiny – téma mentální postižení.....	21
3.5.5 Harmonogram pátého setkání – celodenní výlet.....	22
3.5.6 Harmonogram šestého, závěrečného setkání	23
Závěr a zhodnocení projektu.....	24
Navrhovaná doporučení	25
Seznam použitých zdrojů.....	26

Úvod

V dnešní době je velice aktuálním tématem ve školství pojem inkluze žáků. Tato myšlenka má z pohledu autorky práce dvě roviny. Jednak umožnit žákům se speciálními vzdělávacími potřebami zařazení do běžného školství a s určitým stupněm podpůrných opatření být jeho součástí a dále umožnit ostatním žákům běžných škol přijmout do běžného života i žáky s určitými omezeními, získat pocit sounáležitosti a nabýt sociálního citění, které je důležité pro společné harmonické soužití ve společnosti.

V reálném životě, a to nejen ve školním prostředí, vidí v této oblasti autorka jisté mezery, které by mohly být doplněny a to je cílem této práce. Autorka se domnívá, že žáci na základních školách mají určité znalosti o zdravotních postiženích, ale tyto znalosti jsou pouze teoretické a povrchní a nepřesahují do praktického života. Občas se v rámci inkluze setkají se žákem s určitým zdravotním hendikepem a pak je na pedagogovi, aby tuto situaci žákům přiblížil a objasnil tak, aby ho přijali rovnocenně. Což není jednoduchá situace. Jedinců s různými zdravotními hendikepy je však ve společnosti mnohem více a s mnohými z nich se žáci setkají pouze letmo nebo vůbec.

Autorka vidí jako důležité vzdělání žáků v této oblasti i proto, aby věděli, jak reagovat v situacích, kdy se setkají s osobou s hendikepem. Aby se je naučili vnímat jako běžnou součást našeho života a nevnímali taková setkání jako nepříjemná a znervózňující. Aby věděli, zda a jak této osobě v různých situacích nabídnout pomoc.

Tato závěrečná práce se tedy zabývá problematikou přiblížení života lidí s hendikepem žákům základní školy. V teoretické části bude popsána problematika jednotlivých typů postižení a dále bude popsána problematika projektové výuky. V praktické části bude popsán projekt, který umožní žákům formou prožitku a osobního setkání přiblížit tematiku popsanou v teoretické části práce. Tato forma zprostředkování informací mívá trvanlivější a větší dopad, než pouze teoretické vzdělávání.

Projekt bude zaměřen na seznámení žáků ZŠ s těmito typy postižení: sluchové, zrakové, tělesné, mentální. V žácích by měla účast v projektu vyvolat zájem o danou problematiku a prohloubit sociální citění.

Díličními cíli projektu je:

- Zlepšení povědomí žáků základní školy o životní situaci lidí se zdravotním hendikepem.
- Získání znalostí o možnosti podporování lidí s hendikepem.
- Rozvoj sociálního citění.
- Formování hodnot u žáků na základní škole, a to zejména v otázce vztahů s okolím.
- Uvědomění si důležitosti zdraví, prevence úrazů apod.
- Podnět pro žáky k hlubšímu zamyšlení se nad životní situací lidí s hendikepem.

Teoretická východiska pedagogického projektu

Teoretickými východisky pedagogického projektu bude bližší seznámení s jednotlivými druhy postižení zahrnutými v projektu (sluchové, zrakové, tělesné, mentální) a dále seznámení se s principy projektové výuky, na nichž v této práci popsany projekt staví.

1 Druhy postižení, vymezení pojmů

Postižení je relativně trvalý, ireparabilní stav jedince v kognitivní, komunikační, motorické nebo emocionálně-volní oblasti, který se manifestuje signifikantními obtížemi při učení a sociálním chování. Vyznačuje se nedostatkem v integritě orgánu nebo funkce, který způsobuje problémy v kognici, mobilitě a sebeobsluze jedince. Z etiologického aspektu je možno termín „postižení“ také chápat jako důsledek anomálního vývinu, jehož výsledkem jsou obtíže při transformaci jevů a procesů do symbolických forem, při jejich zpracování, uchování, vybavení a při uskutečňování operací s nimi, dále při řešení situací pohybem, v mobilitě, sociální interakci a v sebeobsluze“. Podle zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, se zdravotní postižení vymezuje v rámci speciálních vzdělávacích potřeb a diferencuje se od pojmů zdravotní znevýhodnění a sociální znevýhodnění. Podle §16, odst. 2 se tedy jedná o „mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování“ (Kroupová a kol. 2016, s. 36-37).

Hendikep je vyjádřením znevýhodnění jedince se speciálními potřebami, a to v rámci interakce se společenským prostředím. Jedná se o znevýhodnění vyplývající z vady, poruchy, poškození nebo disability, které jedince limituje nebo mu brání dosažení takové role, která je pro něj normální (s přihlédnutím k věku, pohlaví a sociálním a kulturním faktorům) (Kroupová a kol. 2016, s. 24).

V této práci budou zmíněny následující postižení: sluchové, zrakové, tělesné a mentální. Nebudou zahrnuta různá ostatní poruchy typu poruchy autistického spektra, poruchy chování, atd.

1.1 Sluchové postižení

Trvale patologické změny sluchu, tzv. vady sluchu, se nazývají sluchovým postižením. Nelze je vyléčit, ale pouze korigovat speciálními technickými pomůckami a u některých ani korekce není možná. Někteří odborníci zabývající se onemocněním sluchového ústrojí používají částečně rozdílné pojmenování jednotlivých poškození sluchu. Novák (1998) nazývá všechny přechodné změny sluchu poruchami a trvalé postižení vadami. Lejska (2003) popisuje rozdíl mezi vadou a poruchou částečně podle místa poškození a především podle možnosti léčebné restituce, vadu považuje za léčebně neovlivnitelnou, zatímco poruchu lze technikou upravit. O trvalém charakteru pojmu postižení ale

není sporu. Sluchových postižení je několik druhů, typů a stupňů, záleží také na příčině a době, kdy se postižení projevilo. Snížení sluchového vnímání se může vyskytovat samostatně nebo může být sdruženo s dalším postižením (Muknšnáblova 2014, s. 17).

Základním dělením jsou rozlišovány druhy postižení centrální a periferní. Centrální postižení sluchu mají příčinu v korových či podkorových oblastech, ucho sice zcela správně přenáší zvukové vjemy, ale ty nejsou v mozku zpracovány. Takový jedinec slyší zvuky, ale nerozpoznává sluchem význam slyšených slov. Centrální postižení sluchu u dětí jsou málo častá, cca 1:200 sluchových lézí. Periferní postižení sluchu vznikají z organického poškození ucha. Snížená schopnost vnímat zvuk se nazývá nedoslýchavost (hypacusis), zatímco úplná neschopnost vnímat zvuk se nazývá hluchota (anacusis). Většina dětí se sluchovým postižením má alespoň zbytky sluchu. Mezi sluchově postiženými je 20krát více nedoslýchavých (se zbytky sluchu) než neslyšících. U některých však zbytkové slyšení není v tónové oblasti pro řeč, což má pro jejich běžný život zásadní význam. Jedinci s touto tzv. praktickou hluchotou jsou považováni tedy také za neslyšící.

Periferní sluchová postižení jsou rozdělena podle místa poškození na typ převodní a percepční. Převodní postižení sluchu mají svou příčinu ve vnějším nebo středním uchu. Percepční sluchová postižení jsou tzv. kochleární a suprakochleární vady. U suprakochleárního neboli retrokochleárního postižení jde o poškození drah sluchového nervu (Muknšnáblova 2014, s. 18).

Stupně sluchového postižení jsou popisovány od lehké nedoslýchavosti po úplnou hluchotu. Pro stupně lze použít dvě klasifikace, obě řadí jednotlivé stupně dle průměrné ztráty sluchu v dB. Mezinárodní klasifikace rozlišuje: normální sluch (ztráta max. do 15dB), malá ztráta sluchu (ztráta max. 16-25 dB), lehká nedoslýchavost (26-40 dB), mírná či střední nedoslýchavost (41-55 dB), středně těžká nedoslýchavost (56-70 dB), těžká nedoslýchavost (71-90 dB) a velmi těžké postižení sluchu (ztráta více než 91 dB) (Muknšnáblova 2014, s. 19).

Rozdělíme-li sluchové poruchy dle věku jedince, kdy se objevily první příznaky, poškození sluchu, zjistíme, že 20 % všech sluchových poruch se rozvíjí od dětství. Ostatních 80 % jsou vady zjištěné v dospělosti, kdy se frekvence výskytu zvyšuje se narůstajícím věkem.

Příčiny sluchových postižení lze rozdělit na endogenní (vnitřní), které jsou v genetickém kódu dítěte, a exogenní (vnější) (Muknšnáblova 2014, s. 20).

Léčba sluchových poruch se odvíjí od druhu a příčiny poruchy. Cílem je pokud možno odstranit příčinu, aby došlo k nápravě sluchu, dobrému rozvoji komunikace a sociálního uplatnění. Pokud ale neznáme příčinu či ji nedokážeme ovlivnit, je snaha alespoň zmírnit následky nedostatečného slyšení a naučit jedince jiné možnosti dorozumívání. Ucelená rehabilitační péče má složku léčebnou, pracovní, sociální a výchovně vzdělávací. Celý systém péče je zaměřen na kompenzaci (náhradu ztracené funkce), reedukaci (rozvoj poškozené funkce a zbytkových schopností) a akceptaci (přijetí života s postižením) (Muknšnáblova 2014, s. 39).

Ztráta či omezení sluchových vjemů mají přirozeně vliv na celou škálu oblastí týkající se kvality života. Změny můžeme nalézt všude tam, kde je podstatné či žádoucí zapojení sluchového analyzátoru. Takových situací je v našem životě většina. A člověk jakožto tvor společenský potřebuje ke svému uspokojivému a kvalitnímu životu společenský a sociální kontakt. Lidské individuální rozdíly a schopnosti naznačují (spolu s hloubkou sluchového postižení), že velikost těchto změn je velmi proměnlivá a těžko předem odhadnutelná (Hradilová 2017, s. 60).

Problematice kvality života osob se sluchovým postižením se věnuje T. Hradilová, výsledky jejího výzkumu a provedeného šetření (2017), uvedené v publikaci Kvalita života osob se sluchovým postižením, poukazují na dílčí změny ve vnímání a prožívání kvality života v případě přítomnosti sluchového postižení. Komplexní zhodnocení řešené problematiky však nepoukazuje na výrazné změny oproti majoritní populaci.

1.2 Zrakové postižení

Zraková vada je dle Flenerové definována jako „defekt projevující se nevyvinutím, snížením nebo ztrátou výkonnosti zrakového analyzátoru a tím poruchou zrakového vnímání, orientace v prostoru, pracovních činností závislých na výkonnosti zraku a narušením vytváření sociálních vztahů“. Dle Květoňové jsou zrakové vady „nedostatky zrakové percepce různé etiologie a rozsahu. Podle Jesenského se jedná o „ztrátu nebo poškození anatomické stavby zrakového analyzátoru a poruchu v jeho funkcích (Kroupová a kol. 2016, s. 92-93).

Zrakové postižení (osoba se zrakovým postižením) je podle definice WHO ta osoba, která má postižení zrakových funkcí trvajících i po medicínské léčbě anebo po korigování standardní refrakční vady a má zrakovou ostrost horší než 0,3 (6/18) až po světlocit, nebo je zorné pole omezeno pod 10° při centrální fixaci, přitom tato osoba užívá nebo je potenciálně schopna používat zrak na plánování a vlastní provádění činnosti. Speciálněpedagogická definice se ve své podstatě neliší – považuje za osobu se zrakovým postižením jedince, který i po optimální korekci (medikamentózní, chirurgické, brýlové apod.) má problémy v běžném životě se získáváním a zpracováváním informací zrakovou cestou (Kroupová a kol. 2016, s. 93).

Abychom dokázali vidět, musíme mít v součinnosti zapojeny, jednoduše řečeno, tři části tzv. zrakové dráhy: oko, oční nerv, mozkové centrum. Oko je v řetězci první, přijímá informace z okolí. Poté je pomocí zrakového nervu přeneseno do mozku, který informace zpracovává. Pokud jakákoliv z těchto tří částí nefunguje, nebo funguje špatně, člověk může získat zrakovou informaci nejasnou, neúplnou nebo dokonce žádnou (Kochová, Schaeferová 2016, s. 26).

1.3 Tělesné postižení

Tělesným postižením se rozumí takové nápadnosti v pohybových schopnostech, které mají značný vliv na kognitivní, emocionální a sociální výkony. Ve starších definicích si lze povšimnout jednostranné zaměření na somatické deficity. Ty dnes již nejsou rozhodujícím kritériem k označení člověk jako tělesně postiženého (Valenta a kol. 2008, s. 19).

Omezení hybnosti může být:

- primární – důsledek tělesného postižení,
- sekundární – nepřímý důsledek nemocí srdečních, kostních, revmatických aj., které nepostihují přímo pohybový aparát, přesto však snižují možnosti pohybových aktivit nemocného (Valenta a kol. 2008, s. 18).

Podle stupně postižení se může jednat o omezení hybnosti:

- lehké,
- střední,
- těžké.

Podle doby vzniku můžeme rozlišovat postižení vrozené (i dědičné) a získané (Valenta a kol. 2008, s. 18). Doba vzniku hraje často významnou roli při utváření klinického obrazu postižení. Odlišnou symptomatiku pozorujeme např. u poranění vyvíjející se nervové soustavy v různých stadiích vývoje jedince, často také přechod z jedné somatické formy postižení do jiné (DMO). Získané postižení může vzniknout po úraze, či po nemoci (Valenta a kol. 2008, s. 19).

Různorodá skupina tělesných postižení je v odborné literatuře dále klasifikována na:

- centrální a periferní obrny,
- deformace,
- amputace a malformace.

Nebo na:

- ortopedické,
- neurologické.

Podle postižených oblastí se může jednat o postižení systému podpůrného, výkonového (svaly), řídicího a zásobovacího. Tato rozdělení zdůrazňují lékařský pohled na TP (Valenta a kol. 2008, s. 19-20).

1.4 Mentální postižení

Mentální postižení (retardaci) lze vymezit jako vývojovou poruchu rozumových schopností demonstrující se především snížením kognitivních, řečových, pohybových a sociálních schopností

s prenatální, perinatální i časně postnatální etiologií, která oslabuje adaptační schopnosti jedince (Valenta, Michalík, Lečbych a kol. 2012, s. 31).

Stupeň mentální retardace je určen na základě posouzení struktury inteligence a posouzení schopnosti adaptability (adaptačního chování), orientačně taktéž inteligenčním kvocienem a mírou zvládnání obvyklých sociálně-kulturních nároků na jedince, a to takto:

- lehká mentální retardace (IQ 50-69),
- středně těžká mentální retardace, též střední mentální retardace (IQ 35-49),
- těžká mentální retardace (IQ 20-35),
- hluboká mentální retardace (do 19 IQ),
- jiná mentální retardace,
- nespecifikovaná mentální retardace (Valenta, Michalík, Lečbych a kol. 2012, s. 31).

Definice mentální retardace dle MKN-10 (2000):

Mentální retardace je stav zastaveného nebo neúplného duševního vývoje, který je charakterizován především narušením schopností projevujících se v průběhu vývoje a podílejících se na celkové úrovni inteligence. Jedná se především o poznávací, řečové, motorické a sociální dovednosti. Mentální retardace se může vyskytnout s jakoukoliv jinou duševní, tělesnou či smyslovou poruchou anebo bez nich. Jedinci s mentální retardací mohou být postižení celou řadou duševních poruch, jejichž prevalence je tři až čtyřikrát častější než v běžné populaci. Adaptivní chování je vždy narušeno, ale v chráněném sociálním prostředí s dostupnou podporou nemusí být toto narušení u jedinců s lehkou mentální retardací nápadné (Valenta, Michalík, Lečbych a kol. 2012, s. 32).

Příčiny mentálního postižení bývají kategorizovány různě. Existují faktory endogenní (vnitřní) a exogenní (vnější), odborná literatura se často zmiňuje o postižení vrozeném či získaném. Dle časového hlediska se rozlišují faktory prenatální (působící před porodem), perinatální (působící během porodu a krátký čas po něm) a postnatální (působící v průběhu života) (Valenta, Michalík, Lečbych a kol. 2012, s. 55).

2 Projektová výuka

Pedagogický projekt, kterým se zabývá praktická část této práce, nese prvky projektové výuky a vychází z potřeby edukace žáků na ZŠ formou vlastního prožitku a aktivního zapojení se do získávání znalostí.

Projektovou výuku definujeme jako výuku založenou na projektové metodě (Kratochvílová 2009, s. 40). Projekt je chápán jako komplexní pracovní úkol, při němž žáci samostatně řeší určitý problém (problémový úkol, problémovou situaci,...). Pomocí této výukové metody jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých komplexních úkolů či řešení problémů spjatých s životní

realitou. Charakteristickým znakem projektové výuky je cíl, který je představován určitým konkrétním výstupem, tj. výrobkem, praktickým řešením problému. Projekty často mají podobu integrovaných témat, využívají mezipředmětových vztahů (Zormanová 2012).

Vzhledem k tomu, že projekt vnímáme jako podnik žáka, pak na projektovou metodu nahlížíme jako na uspořádaný systém činností učitele a žáků, v němž dominantní roli mají učební aktivity žáků a podporující roli poradenské činnosti učitele, kterými směřují společně k dosažení cílů a smyslu projektu. Komplexnost činností vyžaduje využití různých dílčích metod výuky a různých forem práce (Kratochvílová 2009, s. 37).

Projekt má zaměstnávat srdce, hlavu – myšlení i ruce. Jde o komplexní rozvoj osobnosti člověka (Kratochvílová 2009, s. 39).

Pozitivní vlivy projektové výuky, dimenze žáka:

- projektová výuka umožňuje zapojení žáka dle jeho individuálních možností;
- žák získává silnou motivaci k učení;
- žák přebírá zodpovědnost za výsledek práce;
- rozvíjí se samostatnost žáka;
- žák se učí pracovat s různými informačními zdroji;
- žák se učí řešit problémy;
- žák konstruuje své poznání (konstruktivismus);
- žák využívá svých nabytých znalostí a dovedností, získává nové;
- žák získává dovednost organizační, řídicí, plánovací, hodnotící;
- žák získává globální celkový pohled na řešený problém;
- žák se učí spolupracovat;
- žák rozvíjí své komunikační schopnosti;
- žák se učí vzájemnému respektu;
- žák rozvíjí svou tvořivost, aktivitu a fantazii (Zormanová 2012).

Kratochvílová převzala a doplnila typologii projektů dle J. Valenty. Dle typologie Kratochvílové je projekt popisovaný v této závěrečné práci následující:

Dle navrhovatele projektu je kombinací uměle připraveného a spontánně žákovským, dle účelu projektu je směřující k získání dovednosti (i sociální), dle informačního zdroje projektu se jedná o kombinaci volného (informační materiál si žák obstarává sám) a vázaného (informační materiál je žákovi poskytnut). Dle délky projektu se jedná o projekt dlouhodobý (více jak jeden týden, méně jak

měsíc), dle prostředí je kombinací školního a mimoškolního projektu, dle počtu zúčastněných je projektem společným (třídním).

Úspěch projektové výuky je dle názoru autorky této práce ovlivněn i vhodně zvolenou věkovou skupinou žáků a jejich přiměřenou vývojovou úrovní. Cílová skupina popisovaného projektu jsou žáci ve věku 12 – 15 let.

Věkové období od 12/13 do 19 let je označováno jako adolescence (také období pozdního dětství). Thorová (2015, s. 414) definuje adolescenci jako několik let trvající období (z lat. *adolescens* = dospívající, mladý), kdy se z dítěte stává dospělý člověk a v tomto období kromě prudkých a na prvních pohled nápadných fyzických změn pokračuje emoční, kognitivní a sociální vývoj.

Myšlení adolescenta vyspívá, dospívající je schopen vyvozovat abstraktní závěry, slábne bipolární (černobílá) vyhraněnost mladšího školáka, dospívající je schopen uvažovat multiperspektivně. Myšlení se stává pružnějším, komplexnějším a systematictější (Thorová 2015, s. 427). Zajímá se nejen o vlastní duševní stavy, ale i o emoční prožívání druhých lidí, jejich motivy, vlastnosti a charaktery. Využívá zkušeností osob mimo rodinu, učí se z literatury, citátů. Myšlení dospívajícího je již natolik abstraktní, že umožňuje filozofování a přemýšlení o složitějších otázkách, jako jsou hodnoty nebo smysl života (Thorová 2015, s. 428). Mezi jeho dovednosti v emotivitě patří již schopnost empatie, projevy soucitu ve vrstevnických vztazích, zaujímání více emočních perspektiv (chápaní, jak emočně situaci vnímají druzí (Thorová 2015, s. 432).

Plán pedagogického projektu

3 Popis projektu

Cílem projektu bude přiblížení života lidí s různými typy postižení žákům běžné ZŠ. Žáci budou seznámeni s teoretickými informacemi, s problematikou života lidí se zdravotním hendikepem, s jejich možnostmi zařazení do společnosti, uplatnění na trhu práce atd. Dále budou žáci aktivně zapojeni do projektu a bude jim nabídnuta forma prožitku a aktivního zapojení do získávání dalších dovedností, bude prostor k práci ve skupinkách na zadaných úkolech. Žákům bude zprostředkována diskuze a možnost klást dotazy při setkání s odborníkem (například s pracovníky svazu neslyšících, nevidomých a tělesně postižených, poradci rané péče apod. na Liberecku).

Cílem praktické části je podrobně navrhnout a případně zrealizovat projekt, díky kterému žáci běžné ZŠ získají širší znalosti z oblasti zdravotních postižení a budou obohaceni o další dovednosti, zejména v sociální oblasti.

3.1 Cílová skupina

Cílovou skupinou jsou žáci druhého stupně běžné základní školy. Cílová skupina je takto zvolena záměrně, a to z důvodu, že v tomto věku jsou žáci schopni diskuze, hlubšího zamyšlení nad složitějšími tématy, kladení otázek, vcítění se do sociální a zdravotní situace ostatních lidí. Projekt bude probíhat v 7. a 8. ročnících základní školy, tj. se žáky ve věku 12-15 let. Účastnit se bude vždy celá třída (tzn. maximálně 30 žáků), budou zapojeni společně jak chlapci, tak dívky. Jednat se bude o žáky intaktní.

3.2 Organizace projektu

Projekt se uskuteční v 6 týdnech (4 vyučovací hodiny, výlet v 5. týdnu a závěrečné setkání (diskuze) se žáky v 6. týdnu), zúčastní se vždy celá třída (vyjma výletu, ten bude dobrovolný). Časově proběhne v méně exponovaném období školního roku. Hodiny projektu nahradí výuku, a to po dohodě s vedením ZŠ a pedagogy (mohly by být nahrazeny předměty typu občanská výchova). Realizace projektu bude v kompetenci školních psychologů, výchovných poradců nebo pedagogů vyučujících občanskou výchovu. V jednotlivých hodinách se zaměříme na jednotlivé typy postižení a v setkání by byla žádoucí účast zástupce či zástupců výše zmiňovaných svazů, se kterými budou žáci diskutovat, klást dotazy atd. V každé hodině bude prostor k teorii, dále ke skupinové práci, přípravě dotazů pro odborníky. Podrobný průběh hodin bude rozepsán v následující kapitole „Harmonogram a popis jednotlivých aktivit“. Na závěr projektu bude organizována návštěva „Neviditelné výstavy“ v Praze,

případně chráněné dílny. Dále žáci ve 4. týdnu projektu vyplní dotazník z důvodu poskytnutí zpětné vazby. Vzor dotazníku je přiložen jako příloha č. 1 závěrečné práce.

3.3 Personální zajištění

Projektu se bude ve třídě účastnit vždy jeden učitel a jeden odborník. V případě odborníka se může jednat o zaškoleného a s projektem detailně seznámeného pracovníka školy na pozici výchovného poradce, školního psychologa, speciálního pedagoga apod., který je zaměstnancem školy. Projekt povede tento vyškolený zaměstnanec a další přítomný učitel může být pod jeho vedením nápomocen a být podporou pro žáky a projekt vedoucího pedagoga. Může podporovat žáky k aktivnímu zapojení do hodiny, pomoci v rozdání pomůcek, být dozorem ve třídě i při aktivitě mimo třídu apod. Na každou hodinu budou přizváni odborníci k dané problematice, kteří se zúčastní diskuze na závěr hodiny a žáci jim budou moci klást otázky. Může se jednat např. o speciální pedagogy či psychology SPC z Libereckého kraje, vedoucí pracovníky chráněných dílen (např. Sdružení TULIPAN v Liberci), pracovníky Svazu neslyšících v Liberci, Sjednocené organizace slabozrakých a nevidomých Liberec, Svazu tělesně postižených v ČR (krajská organizace Libereckého kraje), pracovníky Jedličkova ústavu v Liberci, poradce rané péče apod.

3.4 Materiální a finanční zajištění

K zajištění projektu bude zapotřebí prostor třídy ve škole, případně se žáci budou občas pohybovat mimo třídu, ale stále v budově školy. Dalšími materiály budou nakopírované tajenky, dále pomůcky jako např. telefon dětí, sešity, propisky. Dále k aktivitám v druhé hodině bude za potřebí pomůcek (5 ks šátků, 5 ks hrnků, 5 ks sáčků s cukrem, 5 lžiček, 5 ks kartáčků na zuby, 5 ks hřebenů, 5 ks lžící, 5 ks pastelek, po 5 ks mincí (1,- Kč, 2,- Kč, 5,-Kč, 10,- Kč, 20,-Kč). Tyto pomůcky může obstarat pedagog z vlastních zdrojů. Psací potřeby žáci použijí vlastní, sešity, nakopírované tajenky a jiné tištěné materiály budou hrazeny z financí školy či zakoupeny z fondu SRPDŠ. Tento projekt není příliš finančně zatížen. Další pomůcky k ukázkám budou zapůjčeny od jednotlivých zařízení. Na závěr projektu bude organizován výlet do Prahy na Neviditelnou výstavu. Vstupné pro skupiny je 150,- Kč/osobu. Doprava a vstupné bude částečně hrazeno z fondu SRPDŠ, částečně z příspěvku žáků (každý žák přispěje částkou 100,-Kč). Na výstavu bude vypraven autobus a bude organizován pro více tříd. Účast žáků bude dobrovolná. Případně bude jako náhradní varianta zajištěna návštěva chráněné dílny. Této návštěvy nebude možné se zúčastnit ve velkém počtu žáků (lze předpokládat, že prostory nepojmou tak velký počet lidí, návštěva tedy bude ze strany žáků dobrovolná a v případě velkého zájmu bude snaha o zajištění více návštěv).

3.5 Harmonogram a popis jednotlivých aktivit

Projekt je rozvržen do 5 vyučovacích hodin, přičemž bude projektu věnována 1 vyučovací hodina týdně. Na závěr, v 5. týdnu bude zorganizován závěrečný výlet, po němž proběhne ještě poslední setkání a diskuze se žáky v 6. týdnu. Projekt tedy probíhá celkem 6 týdnů a probíhá souběžně ve více třídách ZŠ. V každé hodině bude probíhat aktivita věnovaná jednotlivému typu postižení. Vždy budou žáci předem seznámeni teoreticky s danou problematikou, bude následovat aktivita žáků ve skupinkách a diskuze na závěr hodiny. V rámci diskuze bude prostor pro kladení otázek odborníkům. Do každé hodiny (vyjma 6. setkání) bude pozván odborník na danou problematiku. Jejich účast nemůže být plně garantována, vždy budou předem osloveni a bude záviset na jejich možnostech, zda se hodiny budou moci účastnit. Snahou bude zajistit přítomnost odborníka na závěr každé hodiny.

3.5.1 Harmonogram první hodiny – téma sluchové postižení

První hodina bude věnována tématu sluchového postižení. Bude probíhat 1 vyučovací hodinu, tzn. 45 minut. Prvních max. 10 minut bude věnováno seznámení se s problematikou sluchového postižení formou přednášky, do které se mohou žáci též zapojit. Žáci budou vyzýváni k odpovědím na různé otázky, typu jakou mají představu o typech sluchového postižení, jak může ke sluchovému postižení dojít, jak se osoby se sluchovým postižením dorozumívají atd. Přednáška bude vycházet z teoretické části této práce, přičemž bude přizpůsobena věku žáků (nebude používána odborná terminologie a bude vedena tak, aby byla pro žáky srozumitelná a zajímavá).

Následovat bude aktivní zapojení žáků do tematiky. Žáci vytvoří skupiny po max. 5 žácích. Pracovat se bude v kroužcích na zemi (je-li takto třída uzpůsobena) nebo si žáci spojí lavice tak, aby vytvořili kroužek. Každé skupině bude dána karta s úkolem. Žáci si mezi sebou zvolí jednoho, který bude zadaný úkol předvádět pantomimicky, a zbylí žáci budou mít za úkol písemně sepsat, co si myslí, že se jim žák snaží sdělit. Pokud se žáci nemohou mezi sebou domluvit, zvolí předvádějího žáka pedagog a to s ohledem na žáky (zvolí žáka, který se nestydí, je komunikativní, ale nebude úkol zlehčovat). Úkoly mohou mít znění „Mám k svačince rohlík namazaný máslem a se sýrem“, „Byl jsem na výletě na kole a píchl jsem kolo“, „Rád se dívám v televizi na detektivní filmy“, „Ráda chodím s kamarádem/kamarádkou plavat“, „jel jsem s rodinou na výlet vlakem“ apod. Poté bude čas na promyšlení, jak daný úkol předvede. Pracovat mohou jednotlivé skupinky současně. Při aktivitě se nesmí promluvit a s respektem k ostatním skupinám žáky poprosíme omezit případný smích. Ve skupince si poté žáci vzájemně přečtou, jak předvedenému úkolu porozuměli. Mezi jednotlivé skupiny se zapojí i pedagogové coby supervizoři.

Cílem této aktivity je porozumění omezení v komunikaci lidí se sluchovým postižením. Aktivitě bude věnováno 15 - 20 minut.

Další aktivitou je návštěva a diskuze s odborníkem na danou problematiku. Bude se jednat o odborníka, který ovládá český znakový jazyk. Ten žákům může nejdříve předvést ukázkou znakového jazyka a poté se žáci dozvědí, co bylo obsahem sdělení. Následně mohou žáci sami sdělit větu, která bude přeložena do znakového jazyka. Této aktivitě bude věnováno maximálně 10 minut.

Na závěr hodiny proběhne diskuze. Žáci budou vyzváni k zodpovězení otázek, jak si myslí, že se mohou cítit lidé s postižením sluchu v každodenních situacích, kde mohou vnímat omezení a jak by se jim dalo předcházet (návrhy žáků). Dále bude prostor k vyjádření, jak se cítili při společné aktivitě, co bylo příjemné, co nepříjemné apod. Tomuto závěru bude věnováno 5-10 minut.

Žáci budou před koncem hodiny informováni, že na dalším setkání budou tématem lidé se zrakovým postižením. Bude jim zadán úkol, aby každý vymyslel a napsal jména cca 2 slavných osobností se zrakovým postižením. Mohou použít internet, optat se rodičů atd.

3.5.2 Harmonogram druhé hodiny – téma zrakové postižení

Druhá hodina bude věnována tématu zrakového postižení. Bude probíhat 1 vyučovací hodinu, tzn. 45 minut. Na začátku hodiny pedagog vybere od žáků jejich úkol z předchozí hodiny a po dobu přednášky vedené druhým pedagogem vypíše kompletně všechny osobnosti na tabuli tak, aby seznam zůstal zatím žákům skryt. Prvních 10 minut bude věnováno seznámení se s problematikou zrakového postižení formou přednášky, do které se mohou žáci též zapojit. Žáci budou vyzýváni k odpovědím na různé otázky, typu jakou mají představu o typech zrakového postižení, jak může k zrakovému postižení dojít, zda je pouze vrozené, či získané, s jakými omezeními v běžném životě se osoby se zrakovým postižením setkávají a jaké existují formy podpory pro osoby se zrakovým postižením (např. otázka vodících psů, Braillova písmo atd.) Přednáška bude vycházet z teoretické části této práce, přičemž bude přizpůsobena věku žáků (nebude používána odborná terminologie a bude vedena tak, aby byla pro žáky srozumitelná a zajímavá).

Následovat bude aktivní zapojení žáků do tematiky. Žáci opět vytvoří skupiny po max. 5 žácích. Pracovat se bude v kroužcích na zemi (je-li takto třída uzpůsobena) nebo si žáci spojí lavice tak, aby vytvořili kroužek. Každé skupině bude zadán úkol. K dispozici bude každé skupině šátek a předměty každodenního užití. Žáci budou jeden po druhém vyzváni zavázat si oči a každému bude dán do ruky předmět s úkolem. Úkoly budou typu: „tady máš hrníček a sáček cukru, nasyp cukr do hrníčku a zamíchej lžičkou, která leží vedle hrníčku“. „zde máš jednotlivé mince, chceš si koupit věc za 18 Kč, vyber správné mince“, „ Nakresli na papír, který jsi dostal do ruky, tužkou, která leží před

tebou, domeček“, „Vyber z misky předmětů ten správný: hřeben, lžiči, kartáček na zuby, pastelku“, „Nyní na tebe promluví jednotliví spolužáci a ty podle hlasu určíš, o koho se jedná“ (při tomto úkolu bude vhodná supervize od pedagoga a určení, kdo bude mluvit) atd. Žáci se budou jednotlivě střídát v tom, kdo má zavázané oči a úkol „vylosuje“ a přečte žák po jeho levici. Takto se budou postupně střídát. Při aktivitě žáky požádáme o ticho, aby se mohli soustředit na aktivitu. Mezi jednotlivé skupiny se zapojí i pedagogové coby supervizoři.

Cílem této aktivity je porozumění omezení v každodenních činnostech lidí se zrakovým postižením. Aktivitě bude věnováno 15 - 20 minut.

Další aktivitou je návštěva odborníka a diskuze na danou problematiku. Bude se jednat o odborníka, který ovládá Braillovo písmo nebo má jiný odborný přehled v dané problematice. Žákům předvede ukázkou Braillova písma, a jak se čte. Žáci se mohou dotázat, pokud je cokoli k tomuto zajímavá a budou i vyzváni k zamyšlení, kde všude se setkali s nápisy v Braillově písmu nebo s jakými jinými pomůckami pro osoby se zrakovým postižením se v běžném životě setkali (např. vodící psi, bílé hůlky, zvuková signalizace na přechodech pro chodce apod.). Pokud by nebyl k dispozici odborník znalý Braillova písma, je možná varianta odborníka na výcvik vodících psů, který popovídá o jejich výcviku. Této aktivitě bude věnováno maximálně 10 minut.

Na závěr hodiny proběhne diskuze. V té pedagog odkryje na tabuli napsaný seznam osobností, který dodali žáci na začátku hodiny a společně seznam pročtou a řeknou si, v jakém oboru je daná osobnost známá (např. kultura, sport, politika atd.). Žáci budou dále vyzváni k zodpovězení otázek, jak si myslí, že se mohou cítit lidé s postižením zraku v každodenních situacích, kde mohou vnímat omezení a jak by se jim dalo předcházet (návrhy žáků). Dále bude prostor k vyjádření, jak se cítili při společné aktivitě, co bylo příjemné, co nepříjemné apod. Tomuto závěru bude věnováno 5-10 minut.

Žáci budou před koncem hodiny informováni, že na dalším setkání bude tématem lidé s tělesným postižením. Bude jim zadán úkol, aby každý vymyslel a napsal jména cca 3 slavných osobností s tělesným postižením. Mohou použít internet, optat se rodičů atd.

3.5.3 Harmonogram třetí hodiny – téma tělesné postižení

Třetí hodina bude věnována tématu tělesného postižení. Bude probíhat 1 vyučovací hodinu, tzn. 45 minut. Prvních 10 minut bude věnováno seznámení se s problematikou tělesného postižení formou přednášky, do které se mohou žáci též zapojit. Žáci budou vyzýváni, stejně jako v předchozích hodinách, k odpovědím na různé otázky typu jakou mají představu o typech tělesného postižení, jak

může k tělesnému postižení dojít, s jakými překážkami se mohou osoby s tělesným postižením v životě setkat. Přednáška bude i tentokrát vycházet z teoretické části této práce, přičemž bude přizpůsobena věku žáků (nebude používána odborná terminologie a bude vedena tak, aby byla pro žáky srozumitelná a zajímavá).

Následovat bude aktivní zapojení žáků do tematiky. Žáci opět vytvoří skupiny po max. 5 žácích. Tentokrát nebudou žáci pracovat ve třídě, nýbrž mimo prostory třídy, ale neopustí budovu školy. Žáci budou společně pracovat na stejném úkolu. Jeho zadání zní: „Najděte v budově školy místa, kde si myslíte, že se lidé s tělesným postižením setkají s překážkou a toto místo vyfoťte na mobil jednoho z žáků ve skupince“. Každá skupinka bude mít za úkol vyfotit 3 místa, o kterých si myslí, že jsou pro osoby s tělesným postižením náročné pro překonání apod. Na splnění úkolu budou mít žáci 10 minut, poté se vrátí do třídy a fotky budou prezentovat zbytku třídy. Mohou porovnat svá zjištění s ostatními skupinami, vzájemně si sdělit, proč je dané místo pro osoby s TP náročné pro překonání a co by mohlo být učiněno pro odstranění této překážky. Této aktivitě bude celkem věnováno 15 - 20 minut. Pedagogové mohou žáky doprovodit při hledání míst ve škole a být případnými supervizory.

Další aktivitou je návštěva a diskuze s odborníkem na danou problematiku. Ideálně se bude jednat např. o pracovníka SPC pro tělesně postižené, zaměstnance Jedličkova ústavu, Svazu tělesně postižených v ČR apod. Této aktivitě bude věnováno maximálně 10 minut.

Na závěr hodiny proběhne diskuze. Žáci budou vyzváni k zodpovězení otázek, jak si myslí, že se mohou cítit lidé s tělesným postižením v každodenních situacích, kde mohou vnímat omezení a jak by se jim dalo předcházet (návrhy žáků). Tomuto závěru bude věnováno 5-10 minut.

Žáci budou před koncem hodiny informováni, že na dalším setkání bude tématem lidé s mentálním postižením. Bude jim zadán úkol, aby se každý zamyslel, zda se lidé s mentálním postižením mohou zapojit do běžného života a případně jak.

3.5.4 Harmonogram čtvrté hodiny – téma mentální postižení

Čtvrtá hodina bude věnována tématu mentálního postižení. Bude probíhat 1 vyučovací hodinu, tzn. 45 minut. Prvních 10 minut bude věnováno seznámení se s problematikou mentálního postižení formou přednášky, do které se mohou žáci též zapojit. Žáci budou vyzýváni k odpovědím na různé otázky, typu, jakou mají představu o typech mentálního postižení, zda mají představu o rozdílech např. mezi lehkým a těžkým mentálním postižením, atd. Přednáška bude vycházet z teoretické části této práce,

přičemž bude přizpůsobena věku žáků (nebude používána odborná terminologie a bude vedena tak, aby byla pro žáky srozumitelná a zajímavá).

Následovat bude aktivní zapojení žáků do tematiky. Žáci vytvoří skupiny po max. 5 žácích. Pracovat se bude v kroužcích na zemi (je-li takto třída uzpůsobena) nebo si žáci spojí lavice tak, aby vytvořili kroužek. Každá skupina vypracuje společně krátký seznam na téma, které bylo zadáno jako domácí úkol na závěr poslední hodiny. Tématem je zapojení osob s mentálním postižením do běžného života. Otázky se budou týkat vzdělávání osob s mentálním postižením, zda žáci mají představu, kde se vzdělávají a jaká mohou být uplatnění v běžném životě. Vybraný zástupce každé skupiny poté prezentuje vypracované zadání. Žákům bude při práci povoleno použít vlastní mobilní telefony s internetem k vyhledání informací. Mezi jednotlivé skupiny se zapojí i pedagogové coby supervizoři, kteří mohou při práci žákům poradit. Cílem této aktivity je porozumění, jaké je osobám s mentálním postižením nabídnuto vzdělání a jaké mají možnosti v dalším životě. Aktivitě bude věnováno 15 minut.

Další aktivitou je návštěva a diskuze s odborníkem na danou problematiku. Bude se jednat o odborníka např. z denního stacionáře, ze SPC pro žáky s mentálním postižením, klinického psychologa apod. Ten žákům může přiblížit více ze života lidí s mentálním postižením.

Na závěr hodiny proběhne diskuze. Žáci budou vyzváni k zodpovězení otázek, jak si myslí, že okolí přistupuje k osobám s mentálním postižením. Tomuto závěru bude věnováno 5 minut.

V této hodině je celkově aktivitám ze strany pedagoga i žáků věnováno méně času, a to z důvodu, že žáci budou před koncem hodiny vyzváni k vyplnění dotazníku k získání zpětné vazby k celému projektu. Budou upozorněni, že dotazníky jsou anonymní a budou požádáni o upřímnost při vyplňování. Dotazník slouží jako zpětná vazba pedagogům, co žáci vnímali jako přínosné, co naopak jako zbytečné, čemu se např. věnovat více, která aktivita v žácích vyvolala zájem a která naopak nezájem. Na závěr bude vhodné poděkování žákům za zapojení se do veškerých aktivit v průběhu projektu.

3.5.5 Harmonogram pátého setkání – celodenní výlet

V pátém (posledním) týdnu projektu bude uspořádán celodenní výlet do Prahy, žáci se zúčastní „Neviditelné výstavy“. Tato je charakterizována následovně: *Na vlastní kůži si vyzkoušíte, jaké výzvy nevidomí lidé každý den zvládají. Máte odvahu do toho jít a zjistit, jak si ve tmě povedete vy?*

Neviditelná výstava přináší jedinečný interaktivní koncept expozice. Pohybovat se budete ve speciálních zatemněných místnostech, kde se i vy na chvíli stanete nevidomým. Pokud se zúčastníte Neviditelné výstavy, budete moci vyzkoušet, jaký je život bez zraku. Bez smyslu, skrze nějž získává náš mozek nejvíce informací. Celou výstavou, která změní váš život, vás budou doprovázet nevidomí nebo částečně nevidomí lidé. Neviditelná výstava se vám snaží ukázat jednak reálný svět nevidomých lidí, jednak možnosti, jak jim pomoci a porozumět (Neviditelná výstava 2019).

Na cestu dostanou žáci ke zkrácení času na cestě tajenku a na posledním setkání bude s žáky prodiskutováno, co bylo tajenkou. Příklad tajenky viz příloha č. 2.

Účast na výletu je zcela dobrovolná, žáci se k výletu přihlásí nejpozději v 2. týdnu projektu, aby byl dostatek času k zajištění požadovaného počtu vstupenek, autobusu a personálního zajištění (doprovodu pedagogů). Pro žáky, kteří se výletu nezúčastní a bude-li zájem z jejich strany, bude zajištěn náhradní program, návštěva chráněné dílny v Libereckém kraji.

3.5.6 Harmonogram šestého, závěrečného setkání

Na závěr projektu proběhne v jedné vyučovací hodině závěrečná diskuze se žáky a pracovníky organizujícími projekt. V tomto společném setkání bude prodiskutováno vše, co zaznělo a co by žáky zajímalo nejvíce. Mohou být reflektována data získaná z dotazníku pro žáky, bude dále prostor k dalším otázkám a žáci budou vyzváni k projevení vlastních názorů na téma soužití ve společnosti lidí bez a lidí s hendikepy. Dále mohou žáci sdělit výsledek tajenky z výletu do Prahy, a zda vědí, co bylo řešením tajenky a co dané slovo reprezentuje. Harmonogram není zcela pevně dán, může se dle počtu žáků a zařízení učebny pracovat v kruhu na zemi, nebo v lavicích, dle možností apod.

Závěr a zhodnocení projektu

Tato práce byla věnována projektu „Přiblížení života lidí se zdravotním hendikepem žákům základní školy“. Ve své teoretické části se věnuje popisu jednotlivých typů postižení (zrakové, sluchové, tělesné, mentální) a krátce je teoretická část věnována tématu projektového vyučování žáků na ZŠ a v praktické části byl detailně rozpracován návrh na realizaci projektu, včetně harmonogramu jednotlivých aktivit.

Důležitost tematiky, kterou se projekt zabývá, vnímá autorka práce jako významnou. V současné době je často skloňovaným pojmem inkluze ve školství. Což přináší nové zkušenosti pro pedagogy, pro žáky, pro jejich rodiče. Žáci intaktní mají v dnešní době mnohem více příležitostí setkat se s žáky určitým typem postižení, než tomu bývalo dříve, v době, kdy studovala na základní škole autorka této práce. Tyto nové možnosti jsou jistě přínosem pro společnost, pro rozšíření sociálních dovedností žáků atd. Mají více příležitostí zažít situace, kdy je potřeba spolužákovi pomoci, tento se stává součástí každodenního školního života žáků intaktních a ti by na základě této zkušenosti neměli lidi s postižením vnímat jako vyčleněné ze společnosti, ale naopak jako jejich běžnou součást.

Nicméně, i dnes se může stát, že zkušenost intaktních žáků s lidmi s určitým typem postižení je mizivá, nemají povědomí o tom, s čím se mohou tito lidé denně potýkat, jakým úskalím v běžném životě čelí, jaké je jejich uplatnění ve společnosti, na trhu práce, jaké mají možnosti vzdělání atd. K rozšíření těchto obzorů by mohl přispět právě projekt zpracovaný v této závěrečné práci.

Projekt nebyl prozatím realizován, autorka však nevyklučuje jeho realizaci v budoucnu. Pokud by byl projekt realizován, jeho cíle by se pravděpodobně podařilo naplnit ve všech v úvodu zmíněných bodech.

Navrhovaná doporučení

Určitá rizika projektu vidí autorka práce v přístupu žáků. Může se stát, že žáci mohou daná témata bagatelizovat, případně zlehčovat až zesměšňovat. Tomuto by mohlo předcházet vhodné rozdělení žáků do skupinek, jež by mohl částečně určit i pedagog, který žáky dobře zná.

Další moment, který autorka práce vnímá jako problematický, může být vhodnost projektu ve třídě, ve které je např. inkludován žák s mentálním postižením. Je otázkou, jak vhodné by bylo zapojení tématu mentálního postižení, ne z pohledu žáků intaktních, ale žáka inkludovaného. Naopak nevidí jako eticky problematické zapojení tématu zrakového, sluchového a tělesného postižení i v případě, kdy by byl ve třídě inkludován žák s daným typem postižení. Naopak tento, pokud je inkluze dobře nastavena, může k tématu více přispět, pokud by se neostýchal, či mu nebyla diskuze nepříjemná. Nicméně, v takových případech, kdy se žáků může téma bezprostředně týkat (jak jeho samotného či někoho blízkého v rodině), bude potřeba citlivý přístup ze strany všech zúčastněných.

Dále může být problematické personální zajištění v ZŠ. Ne v každé škole je dostupný výchovný poradce, speciální pedagog, školní psycholog, který by v rámci pracovního úvazku mohl zaštitit tento projekt. Další možností by bylo oslovení pracovišť PPP v daném okrese či SPC v daném kraji, dále poradce rané péče, zda by toto pracoviště mělo možnost a zájem poskytnout personální zajištění projektu. Další možností by bylo zaškolení studentů VŠ, kteří by mohli projekt realizovat v rámci své studijní praxe.

Seznam použitých zdrojů

HRADILOVÁ, T., 2017. *Kvalita života osob se sluchovým postižením*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-967-4.

KOCHOVÁ, K., SCHAEFEROVÁ, M., 2016. *Dítě s postižením zraku*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0782-5

KRATOCHVÍLOVÁ, J., 2009. *Teorie a praxe projektové výuky*. 1. dotisk 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4142-4

KROUPOVÁ, K. a kol., 2016. *Slovník speciálněpedagogické terminologie*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5264-8

MUKNŠNÁBLOVÁ, M., 2014. *Péče o dítě s postižením sluchu*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5034-7

NEVIDITELNÁ VÝSTAVA, 2019. O nás. In: *Neviditelná* [online]. [vid. 12. 10. 2019]. Dostupné z: <http://www.neviditelná.cz/>

VALENTA, M. a kol., 2008. *Herní specialista v somatopedii*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2137-7

THOROVÁ, K., 2015. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 2015 978-80-262-0714-6

VALENTA, M., MICHALÍK, J., LEČBYCH, M., 2012. *Mentální postižení v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. 1.vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3929-1

ZORMANOVÁ, L., 2012. Projektová výuka. In: *clanky.rvp.cz* [online]. 21. 05. 2012 [vid. 12. 10. 2019]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html/>

Příloha č. 1 Dotazník k získání zpětné vazby od žáků

Věk:.....

Pohlaví:.....

Třída:.....

Škola:.....

Datum:.....

---

1. **SEZENÍ** (seznámení, povídání o sluchovém postižení, pantomima, závěrečná diskuze s odborníkem) se mi:

Vůbec nelíbilo   nic moc   něco mezi   líbilo   moc líbilo

Nejvíce se mi na tomto sezení líbilo:.....

2. **SEZENÍ** (povídání o zrakovém postižení, poznávání předmětů apod. „po slepu“, závěrečná diskuze s odborníkem) se mi:

Vůbec nelíbilo   nic moc   něco mezi   líbilo   moc líbilo

Nejvíce se mi na tomto sezení líbilo:.....

3. **SEZENÍ** (povídání o tělesném postižení, hledání těžce překonatelných míst v prostorách školy, závěrečná diskuze s odborníkem) se mi:

Vůbec nelíbilo   nic moc   něco mezi   líbilo   moc líbilo

Nejvíce se mi na tomto sezení líbilo:.....

4. **SEZENÍ** (povídání o mentálním postižení, úkol „zjistit možnosti uplatnění a vzdělávání lidí s mentálním postižením, diskuze s odborníkem) se mi:

Vůbec nelíbilo   nic moc   něco mezi   líbilo   moc líbilo

Nejvíce se mi na tomto sezení líbilo:.....

Tady (a na druhou stranu listu), pokud chceš, nám můžeš cokoliv napsat:

Moc děkujeme!!!

Příloha č. 2 Tajenka pro žáky

Otázky:

1. jak se řekne jiným slovem „vada“, „poškození“, „disabilita“?
2. jak se nazývají vady, se kterými se jedinci narodí?
3. jaký je typ mentálního postižení, kdy IQ je 20 – 35?
4. Jak se nazývají poruchy sluchu, kdy ucho správně přenáší zvuky, ale ty jsou v mozku chybně zpracovány?
5. Čím se běžně a nejčastěji koriguje vada zraku?
6. Jaké schopnosti jsou postiženy u mentálního postižení?
7. Kde se vzdělávají žáci s mentálním postižením?
8. Jakým jazykem se dorozumívají lidé s postižením sluchu?
9. Jak se nazývá písmo, kterým píšou a čtou lidé s postižením zraku?

P	O	S	T	I	Ž	E	N	Í	
		V	R	O	Z	E	N	É	
		T	Ě	Ž	K	É			
C	E	N	T	R	Á	L	N	Í	
B	R	Ý	L	E					
R	O	Z	U	M	O	V	Ý	CH	
			Š	K	O	L	A		
Z	N	A	K	O	V	Ý			
	B	R	A	I	L	L	O	V	O